

MAARTEN VAN ALSTEIN

WAT BETEKENDE DE KOUDE OORLOG ?

Belgische diplomaten en de vijandige bipolarisering :

Edouard Le Ghait en baron Hervé de Gruben

Na de nederlaag van Duitsland en Japan in 1945 liep de *Grote Alliantie*, die de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en de Sovjet-Unie had verbonden in hun gemeenschappelijke strijd tegen de staten van de As, op de klippen. Een proces van vijandige bipolarisering zette zich door in de internationale betrekkingen. De Koude Oorlog zou in de loop van de tweede helft van de 20^e eeuw niet alleen een bepalende invloed hebben op de Belgische maatschappij, economie en politiek; ook het actiekader van de Belgische diplomatieke elite werd er ingrijpend door beïnvloed. In 1944 waren de uitgangspunten van de Belgische buitenlandse politiek de voortzetting van de samenwerking tussen de grootmachten, de realisatie van een regionale entente in West-Europa, en het nastreven van goede betrekkingen met de Sovjet-Unie. In 1949 waren het atlantisme, europeanisme en anti-sovjetisme de pijlers van het Belgische beleid geworden. In dit artikel wordt bestudeerd hoe twee Belgische topdiplomaten met een verschillende politieke en filosofische achtergrond, de katholiek Hervé de Gruben en de linkse Edouard Le Ghait, dit proces van vijandige bipolarisering interpreteerden en hoe ze zich positioneerden ten aanzien van de vertogen en vijandbeelden die in deze periode hegemonisch werden.

Vanuit hun verschillende denkkaders reageerden beide diplomaten op uiteenlopende wijze op de vijandige bipolarisering van de internationale betrekkingen na de Tweede Wereldoorlog. Als katholiek had baron Hervé de Gruben het tijdens de laatste jaren van de oorlog moeilijk met de visie waarin de Sovjet-Unie als een partner gedefinieerd werd. Met zijn scepticisme over de mogelijkheden van het voortduren van de coalitie tussen de grootmachten en zijn expliciete kritiek op het optreden van de Sovjets in Centraal- en Oost-Europa week hij af van de visie die binnen het ministerie van Buitenlandse Zaken dominant was in de jaren 1944-1945. In de jaren 1945-1947, toen de Gruben directeur van de politiek en later secretaris-generaal werd, deed hij verschillende strategische pogingen om, in de context van de toenemende spanningen en confrontatie tussen de Britten, Amerikanen en Sovjets, de Belgische buitenlandse politiek af te wenden van haar sovjetvriendelijke tendenties. Van zodra na 1947 de anti-Russische en anticommunistische vertogen van de Koude Oorlog internationaal hegemonisch werden zette hij zich in om deze in het Belgische beleid te integreren. Na 1949 toonde de Gruben zich positief over de NAVO en de oprichting van West-Duitsland in een breder West-Europees verband.

Edouard Le Ghait – één van de meest uitgesproken linkse stemmen in het departement Buitenlandse Zaken in de onmiddellijke naoorlogse periode – volgde een ander traject dan Hervé de Gruben. Hij zou zich niet conformeren aan het anti-sovjetisme en het atlantisme, die na 1948 belangrijke pijlers van de Belgische buitenlandse politiek werden.

Meer zelfs, hij zou er zich binnen en later ook buiten het departement actief tegen verzetten. Zijn aanvankelijk enthousiasme over de Russische Revolutie en de Sovjet-Unie ebde weliswaar geleidelijk weg tijdens zijn verblijf als ambassadeur in Moskou en moest plaatsruimen voor een teleurstelling in het Sovjetregime, maar Le Ghait zou nooit zijn pogingen opgeven om de Sovjetpolitiek en de intenties van de leiders in het Kremlin zo genuanceerd mogelijk te begrijpen. Terwijl veel sociaaldemocraten zich eind jaren 1940 en begin jaren 1950 socialiseerden aan de hegemonische betekenischema's van de vijandige bipolariteit, bleef Le Ghait zich verzetten tegen de hostilisering en militarisering van de internationale betrekkingen. Zijn verzet tegen deze vertogen werd alleen maar duidelijker nadat Le Ghait de diplomatieke carrière had verlaten en zijn tijd begon te wijden aan de kritische studie van de kernwapenoorlog en aan het pacifisme.